

مقاله پژوهشی

نقش میانجی‌گری کمال‌گرایی در رابطه جهت‌گیری هدفی با مسئولیت‌پذیری دانش‌آموزان

محمد نوروزی*، عبدالوهاب پورقاز**، افسانه مرزیه***

تاریخ دریافت: ۱۳۹۸/۶/۱۹ تاریخ پذیرش: ۱۳۹۹/۱۰/۶

چکیده

پژوهش حاضر با هدف بررسی رابطه جهت‌گیری هدفی با مسئولیت‌پذیری دانش‌آموزان از طریق میانجی‌گری کمال‌گرایی اجرا شد. روش پژوهش توصیفی-همبستگی بود. جامعه آماری این پژوهش تمامی دانش‌آموزان پسر پایه اول دوره دوم متوسطه شهر زاهدان در سال تحصیلی ۹۸-۹۷ به تعداد ۳۹۰۳ نفر بود. ۳۵۱ نفر از دانش‌آموزان به روش نمونه‌گیری تصادفی خوشه‌ای چند مرحله‌ای از طریق سه پرسشنامه نسخه تجدید نظر شده هدف پیشرفت AGQ-R (الیوت و مورایاما، ۲۰۰۸)، کمال‌گرایی مثبت و منفی (تری شورت و همکاران، ۱۹۹۵) و مقیاس مسئولیت‌پذیری پرسشنامه روان‌شناختی کالیفرنیا (CPI-RE) مورد مطالعه قرار گرفتند. نتایج پژوهش نشان داد اهداف تسلط‌گرایشی و عملکرد گرایشی با مسئولیت‌پذیری در سطح اطمینان ۹۹ درصد رابطه مثبت و معنی‌داری دارند ($P < 0/01$). همچنین بین اهداف تسلط‌اجتنابی و عملکرد اجتنابی با مسئولیت‌پذیری رابطه‌ی معنی‌داری یافت نشد. نتایج تحلیل مسیر حاکی از آن است که اهداف تسلط‌گرایشی و عملکرد گرایشی به طور غیرمستقیم و با میانجی‌گری کمال‌گرایی مثبت می‌توانند با مسئولیت‌پذیری رابطه داشته باشند. همچنین نتایج نشان دادند که کمال‌گرایی منفی در رابطه‌ی بین اهداف تسلط‌اجتنابی و عملکرد اجتنابی با مسئولیت‌پذیری نقش میانجی معکوسی را ایفا می‌کند. بنابراین می‌توان نتیجه‌گیری کرد که اهداف پیشرفت‌گرایشی بر کمال‌گرایی مثبت تأثیر می‌گذارد که این امر به نوبه خود منجر به مسئولیت‌پذیری دانش‌آموزان خواهد شد.

واژگان کلیدی: کمال‌گرایی، جهت‌گیری هدفی، مسئولیت‌پذیری.

۱. مقدمه

دانش‌آموزان بزرگترین سرمایه‌های انسانی هر جامعه‌ای به حساب می‌آیند؛ زیرا با به کارگیری علم و دانش و مهارت‌های آموخته شده می‌توانند گام‌های استواری در جهت رشد و آبادانی جامعه بردارند. بنابراین یکی از اهداف مهم نظام آموزشی، تربیت دانش‌آموزانی مسئولیت‌پذیر است (حسینی قمی، ۱۳۹۱). مسئولیت‌پذیری^۱ یک انتخاب آگاهانه و بدون اجبار در تعیین رفتار خود و چگونگی رفتار با دیگران در مناسبات اجتماعی است (اسکارتی، رایت، پاسگال و گاتیریز^۲، ۲۰۱۵). مسئولیت‌پذیری به پدیده‌ای اشاره دارد که وقتی افراد با بازخورد منفی در مورد موفقیت یک تصمیم مواجه می‌شوند منابع بیشتری را برای فعالیت اختصاص می‌دهند و اگر آن‌ها عهده‌دار تصمیم‌گیری اولیه بوده باشند؛ برای مدت طولانی‌تری به آن فعالیت ادامه خواهند داد (شولزهارت، سروکرونینگ و فری^۳، ۲۰۰۹). مسئولیت‌پذیری یک الزام و تعهد درونی از سوی فرد برای انجام مطلوب همه فعالیت‌هایی که بر عهده‌اش گذاشته شده است، می‌باشد و از درون فرد سرچشمه می‌گیرد. فردی که مسئولیت کاری را بر عهده می‌گیرد قبول می‌کند یک سری فعالیت‌ها را انجام دهد و یا بر انجام دادن این کارها نظارت داشته باشد. به عبارت دیگر، مسئولیت تعهدی است که انسان در قبال امری می‌پذیرد و کسی که کاری به او واگذار شده است پیامد آن به عهده اوست (سرتوئ^۴، ۲۰۰۴). مسئولیت‌پذیری در حوزه آموزش و پرورش به عنوان یک اصل تربیتی معرفی شده و فرد در قبال شرایط به جای پیروی از فشارهای بیرونی از الزامات درونی تبعیت می‌کند، این پیروی از الزامات درونی را احساس مسئولیت یا احساس تکلیف تعبیر کرده‌اند (باقری، ۱۳۸۷). مسئولیت‌پذیری به عنوان یکی از مفاهیم تاثیرگذار بر سلامت عملکردی و موفقیت تحصیلی دانش‌آموزان به معنای پاسخگو بودن در قبال نیازهای خود، دیگران و انجام وظایف فردی و اجتماعی به بهترین شکل ممکن می‌باشد (سانچز هرناندز و میناردس^۵، ۲۰۱۶). در بحث مسئولیت‌پذیری دو نکته را باید مورد توجه داشت: اول توجه به انگیزه فرد برای مسئولانه عمل کردن و دوم، فرصت‌ها یا شرایط محیطی که زمینه رشد این انگیزه را در

-
1. Responsibility
 2. Escarti, Wright, Pascual & Gutierrez
 3. Schulzhardt, Thurowkrong & Frey
 4. Certo
 5. Sanchez _ Hernandez & Minardes

افراد تسهیل می‌کند (ایکلس و ویگفیلد^۶، ۲۰۰۲؛ به نقل از خرم‌دل، ۱۳۹۰). یکی از عوامل موثر بر مسئولیت‌پذیری دانش‌آموزان جهت‌گیری هدف پیشرفت^۷ است (پیکت، هافمن و دی فروت^۸، ۲۰۱۹). جهت‌گیری هدف پیشرفت مبتنی بر نظریه جدید "هدف به عنوان انگیزه" است که بیان می‌دارد همه کنش‌های افراد به وسیله اهدافی که دنبال می‌کنند معنا و جهت می‌یابند و کیفیت و شدت رفتار با تغییر این اهداف تغییر می‌یابد (کوینگتون^۹، ۲۰۰۰؛ به نقل از اسپانگنبرگ^{۱۰}، ۲۰۱۷). تحقیقات اخیر در مورد انگیزه موفقیت بر شناسایی انواع مختلف جهت‌گیری هدف در میان دانش‌آموزان، فرایندهای انگیزشی مرتبط با این اهداف و شرایط برانگیزاننده آنها متمرکز شده است (آیمز و آرچر^{۱۱}، ۱۹۸۸). نظریه پردازان هدف پیشرفت چندین نوع گرایش به هدف را معرفی کرده‌اند؛ اما دو نوع متداول آن عبارت است از گرایش به هدف تسلط^{۱۲} و گرایش به هدف عملکردی^{۱۳}.

در جهت‌گیری هدف تسلط توسعه مهارت‌های جدید مهم و فرایند یادگیری خود ارزشمند است و فرد دستیابی به موفقیت را وابسته به تلاش خود می‌داند (آیمز و آرچر، ۱۹۸۸). در مقابل در جهت‌گیری هدف عملکرد افراد شایستگی خود را با معیارهای بین فردی یعنی مقایسه خود با دیگران قضاوت می‌کنند؛ بدین صورت آنها بر انجام دادن تکالیف بهتر از دیگران و یا اجتناب از انجام ضعیف تر نسبت به دیگران متمرکز می‌شوند (ماتوس، لنز و وانستین کیست^{۱۴}، ۲۰۰۷). الیوت و مک گریگور^{۱۵} (۲۰۰۱) با ترکیب نظریه شناختی اجتماعی هدف و انگیزش پیشرفت، مدلی را ارائه نمودند که در آن دو هدف تسلط و عملکردی با دو جاذبه گرایشی و اجتنابی مشتق شده از ادبیات انگیزش پیشرفت کلاسیک ترکیب گردید و چهار نوع هدف پیشرفت حاصل شد. انواع جهت‌گیری هدف در مدل چهار

-
6. Eccles & Wigfield
 7. Achievement goal orientation
 8. Pickett, Hofmans & DeFruyt
 9. Covington
 10. Spangenberg
 11. Ames & Archer
 12. Mastery goal orientation
 13. Performance goal orientation
 14. Matos, Lens & Vansteenkiste
 15. Elliot & McGregore

وجهی الیوت و مک گریگور (۲۰۰۱) عبارت از جهت گیری هدف تسلط گرایشی^{۱۶}، تسلط اجتنابی^{۱۷}، عملکرد گرایشی^{۱۸} و عملکرد اجتنابی^{۱۹} می باشند.

در جهت گیری هدف تسلط-گرایشی افراد بر یادگیری، بهینه سازی توانایی های خود، کسب مهارت های جدید و رسیدن به درک و یادگیری تا حد امکان متمرکز می شوند؛ در مقابل افرادی که از جهت گیری تسلط-اجتنابی پیروی می کنند؛ نگران از دست دادن مهارت های به دست آمده، نفهمیدن و فراموشی مطالب یاد گرفته شده هستند (فینی، پیپر و بران^{۲۰}، ۲۰۰۴؛ به نقل از استن و اپرا^{۲۱}، ۲۰۱۵). در جهت گیری هدف عملکرد-گرایشی تمرکز اصلی فرد بر بهتر بودن در میان دیگران و کسب قضاوت مطلوب دیگران می باشد (الیوت، ۱۹۹۹). در مقابل در هدف عملکرد-اجتنابی افراد صرفاً برای دوری جستن از شکست و قضاوت نامطلوب دیگران تلاش می کنند. آن ها از شکست و سرزنش دیگران بیم دارند؛ بنابراین شایستگی در نظر آنان به معنی اجتناب از شکست می باشد (الیوت ۱۹۹۹؛ کاپلان و ماهر^{۲۲}، ۲۰۰۷).

درباره پیوند بین صفات شخصیتی و اهداف پیشرفت الیوت و تراش^{۲۳} (۲۰۰۲) پیشنهاد می کنند که صفات شخصیتی و اهداف پیشرفت به کنش های زنجیره ای در فرایند انگیزشی منجر می شود. صفات شخصیتی به عنوان نیرو دهنده گرایش های بالقوه در نظر گرفته می شود، در حالی که جهت گیری هدف به عنوان تنظیم های خاص شناختی تعریف می شوند که به این گرایش های کلی جهت می دهد، لذا صفات شخصیتی جهت گیری هدف افراد را متأثر می کند (وانگ و اردهیم^{۲۴}، ۲۰۰۷). بر همین اساس بسیاری از تحقیق هایی که صورت گرفته نشان داده اند که جهت گیری اهداف با مسئولیت پذیری مرتبط است. در این باره، طباطبایی، کاظمی، رضایی و کورش نیا (۱۳۹۹) به رابطه مثبت و معنی دار بین جهت گیری اهداف پیشرفت با ذیری پی بردند. در پژوهشی دیگر اشرفی، کاوسیان، کدیور و کریمی (۱۳۹۸) به این نتیجه دست یافتند که از بین ابعاد شخصیت تنها مسئولیت پذیری، می تواند هدف عملکرد

-
16. Mastery-Approach
 17. Mastery-Avoidance
 18. Performance-Approach
 19. Performance-Avoidance
 20. Finney, Pieper & Barron
 21. Stan & Oprea
 22. Kaplan & Maehr
 23. Elliot & Thrash
 24. Wang & Erdheim

گرایش را پیش‌بینی کند. جنسن^{۲۵} (۲۰۱۵) نیز ضمن پژوهشی به این نتیجه دست یافت که اهداف عملکردی با مسئولیت‌پذیری رابطه مثبت و معنی‌داری دارد. محمدی و صلیبی (۱۳۹۵) دریافتند که میانگین مؤلفه‌های مسئولیت‌پذیری آزمودنی‌هایی که دارای جهت‌گیری تسلط‌گرایشی و تسلط اجتنابی هستند بالاتر از آزمودنی‌هایی است که جهت‌گیری هدف آن‌ها عملکرد گرایشی و عملکرد اجتنابی است. صالحی‌نژاد (۱۳۹۲) ضمن پژوهشی به این نتیجه دست یافت که مسئولیت‌پذیری، اهداف گرایشی پیشرفت را پیش‌بینی می‌کند. سرانجام زوئینگ و وبستر^{۲۶} (۲۰۰۴) نیز در تحقیقی عنوان کردند که بین متغیر وظیفه‌مداری و جهت‌گیری عملکرد گرایشی رابطه مثبت و معنی‌داری وجود دارد. یکی از سازه‌های روان‌شناختی که در مطالعات گوناگون (دانش، نیکومنش، سلیمی‌نیا، سابقی و شمشیری، ۱۳۹۳؛ سروقد، برزگر و بلاغی، ۱۳۹۰؛ استوبر، اتو و دالبرت^{۲۷}، ۲۰۰۹؛ ناورز و کایوبیت^{۲۸}، ۲۰۱۱) به رابطه آن با مسئولیت‌پذیری پرداخته شده است، کمال‌گرایی^{۲۹} است. کمال‌گرایی اساساً یک ساختار منفی است که شامل تعیین معیارهای بسیار بالا برای عملکرد خود و دیگران می‌باشد (پت^{۳۰}، ۱۹۸۴؛ شفران و منسل^{۳۱}، ۲۰۰۱؛ به نقل از کارنر-هوتولس^{۳۲}، ۲۰۱۴). علاوه بر این فروست، مارتن، لاهارت و روزنبلت^{۳۳} (۱۹۹۰) تأکید کردند که این معیارهای بالا با گرایش افراد به ارزیابی‌های بسیار انتقادی از رفتار، ابراز نگرانی بیش از حد نسبت به اشتباهات و عدم اطمینان درباره اعمال و عقاید همراه هستند (کارنر، ۲۰۱۴). از آن‌جا که کمال‌گرایی ترکیبی از افکار و رفتارهای مرتبط با استانداردها یا انتظارات بالا برای عملکرد شخصی بوده، تنظیم اهداف بالا و طاقت فرسا برای خود می‌تواند نوعی نیروی مثبت یا منفی در زندگی فرد باشد (باسریون، عبد مجید و مهد جلاس^{۳۴}، ۲۰۱۴). به طور کلی در مطالعات علمی (هماچک^{۳۵}، ۱۹۷۸؛ فلت و هویت^{۳۶}، ۲۰۰۲، ۲۰۰۵،

-
25. Jensen
 26. Zweig & Webster
 27. Stoeber, Otto & Dalbert
 28. Navarez & Cayubit
 29. Perfectionism
 30. Pacht
 31. Shafran & Mansel
 32. Karner-Hutuleac
 33. Frost, Marten, Lahart & Rosenblatt
 34. Basirion, Abd Majid & Mohd jelas
 35. Hamachek
 36. Flett & Hewit

۲۰۰۶؛ تری شورت، اوونز، اسلاد و دیوئی^{۳۷}، ۱۹۹۵؛ نورمن، داویس و نیکلسون^{۳۸}، ۱۹۹۸؛ استامپف و پارکر^{۳۹}، ۲۰۰۰ و هاس و پراپاویس^{۴۰}، ۲۰۰۳) کمال‌گرایی را بر حسب مؤلفه‌های مثبت، بهنجار، سالم، منفی، نوروتیک و ناسالم تعریف می‌کنند.

کمال‌گرایی مثبت به رفتار افرادی اشاره دارد که از نزدیکی به اهداف رضایت داشته، برای نیل به استانداردهای بالای قابل وصول تلاش می‌کنند، در حالی که کمال‌گرایی منفی به رفتار افرادی اشاره دارد که برای رسیدن به استانداردهای بالا و غیرواقع‌بینانه تلاش می‌کنند و نسبت به عملکرد خود رفتارهای انتقادی و ارزشیابی گرایانه ای دارند (چان^{۴۱}، ۲۰۱۰). یافته‌های پژوهشی (وان پیرن^{۴۲}، ۲۰۰۶؛ باسریون، عبدمجید و مهد جلاس، ۲۰۱۴؛ داوری، غلامعلی لواسانی و اژه‌ای، ۱۳۹۱؛ بشارت، ۱۳۸۴؛ استوبور و همکاران، ۲۰۰۹؛ رهنمای نهزمی و پوقوسیان، ۱۳۹۳) مؤید رابطه بین ابعاد کمال‌گرایی با جهت‌گیری اهداف و مسئولیت‌پذیری است. به عنوان نمونه، حیدری، محمدی و حقیقت (۱۳۹۹) ضمن پژوهشی به رابطه مثبت و معنی‌دار کمال‌گرایی با مسئولیت‌پذیری دست یافتند. در پژوهشی دیگر استریکر، بوکر، اشنايدر و پرکل^{۴۳} (۲۰۱۹) رابطه مثبت و معنی‌دار کمال‌گرایی مثبت با وظیفه‌شناسی را نشان دادند. در تحقیقی دیگر، میلر و اسپیرز نئومیستر^{۴۴} (۲۰۱۷) به رابطه مثبت و معنی‌دار مسئولیت‌پذیری با کمال‌گرایی مثبت پی بردند. نتایج پژوهش باسریون، عبد مجید و مهد جلاس (۲۰۱۴) رابطه مثبت بین کمال‌گرایی مثبت با وظیفه‌شناسی را نشان داد. همچنین در پژوهشی دیگر ناورز و کایوبیت (۲۰۱۱) دریافتند که وظیفه‌شناسی ارتباط مثبت و معنی‌داری با کمال‌گرایی مثبت نشان می‌دهد.

پژوهش‌های صورت گرفته تاکنون، رابطه معنی‌دار بین جهت‌گیری اهداف با کمال‌گرایی و همچنین کمال‌گرایی با مسئولیت‌پذیری را نشان داده‌اند. به نظر می‌رسد معیارهای کمال‌گرایی افراد رابطه بین جهت‌گیری هدف با مسئولیت‌پذیری را تحت تأثیر قرار می‌دهد. بنابراین مسئله اصلی پژوهش این

37. Terry-Short, Owenes, Slade & Dewey

38. Norman, Davies & Nicholson

39. Stumpf & Parker

40. Haase & Prapavessis

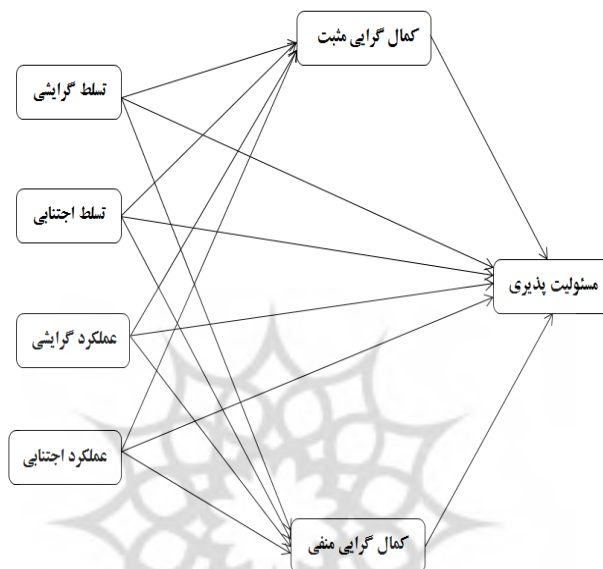
41. Chan

42. Van Yepern

43. Stricker, Buecker, Schneider & Preckel

44. Miller & Speirs Neumeister

است که آیا ابعاد کمال‌گرایی در رابطه جهت‌گیری اهداف با مسئولیت‌پذیری نقش میانجی معناداری دارد؟ بر این اساس الگوی زیر طراحی و آزمون می‌شود (نمودار ۱).

نمودار ۱: الگوی مفهومی مسیرهای مستقیم و غیر مستقیم پژوهش حاضر

۲. روش پژوهش

پژوهش حاضر از نظر هدف کاربردی و از نظر جمع‌آوری اطلاعات، پژوهشی توصیفی از نوع همبستگی بود. جامعه آماری این پژوهش تمامی دانش‌آموزان پسر پایه اول دوره دوم متوسطه شهر زاهدان در سال تحصیلی ۹۸-۹۷ به تعداد ۳۹۰۳ نفر بودند که با استفاده از جدول کرجسی و مورگان تعداد ۳۵۱ نفر به روش نمونه‌گیری تصادفی خوشه‌ای چند مرحله‌ای به عنوان نمونه انتخاب شدند. به این ترتیب که از بین ناحیه‌های یک و دو آموزش و پرورش، ۵ دبیرستان پسرانه از هر ناحیه به طور تصادفی انتخاب شدند و سپس از هر مدرسه دو کلاس و از هر کلاس بین ۱۵ تا ۲۰ دانش‌آموز به طور تصادفی انتخاب شدند.

۳. ابزار پژوهش

۳-۱. نسخه تجدید نظر شده هدف پیشرفت (AGQ-R) الیوت و مورایاما، (۲۰۰۸) :

این پرسشنامه برای اولین بار توسط الیوت و مک گریگور (۲۰۰۱) بر اساس چارچوب ۲×۲ اهداف پیشرفت تدوین شد، الیوت و مورایاما (۲۰۰۸) اصلاحاتی را در پرسشنامه مذکور انجام دادند. نسخه تجدید نظر شده از ۱۲ گویه و چهار بعد شامل هدف تسلط‌گرا (با گویه‌های ۷،۳،۱)، هدف تسلط‌گریز (با گویه‌های ۱۱،۹،۵)، هدف عملکردگرا (با گویه‌های ۸،۴،۲) و در نهایت هدف عملکردگریز (با گویه‌های ۱۲،۱۰،۶) تشکیل شده است (الیوت و مورایاما، ۲۰۰۸). در این پرسشنامه مشارکت کنندگان به هر گویه یک طیف پنج درجه‌ای از کاملاً مخالفم (۱) تا کاملاً موافقم (۵) پاسخ می‌دهند. حداقل نمره برای هر مؤلفه ۳ و حداکثر آن ۱۵ است. الیوت و مورایاما (۲۰۰۸) با روش آلفای کرونباخ اعتبار مقیاس هدف‌های تسلط‌گرا، تسلط‌گریز، عملکردگرا و عملکردگریز را به ترتیب ۰/۸۸، ۰/۹۲ و ۰/۹۴ بدست آوردند. علاوه بر آن روایی پرسشنامه را با روش تحلیل عاملی بررسی کردند که دارای چهار بعد بود و روی هم رفته ۸۱/۵ درصد از کل واریانس را تبیین می‌کردند. همچنین غلامی، مروتی، عالی‌پور بیرگانی و مکتبی (۱۳۹۴) با روش آلفای کرونباخ اعتبار مقیاس‌های مذکور را به ترتیب ۰/۶۰، ۰/۷۵، ۰/۸۸ و ۰/۸۲ بدست آوردند. همچنین روایی پرسشنامه را با روش تحلیل عامل تاییدی بررسی کردند که نتایج نشان داد کلیه ماده‌های پرسشنامه هدف‌های پیشرفت دارای بارهای عاملی قابل قبول بزرگتر از ۰/۳۰ بودند. همچنین ضریب اعتبار پرسشنامه در پژوهش حاضر با استفاده از روش آلفای کرونباخ برای خرده مقیاس‌های اهداف تسلط‌گرایشی، تسلط اجتنابی، عملکرد گرایشی و عملکرد اجتنابی به ترتیب، ۰/۶۸، ۰/۶۵، ۰/۷۸ و ۰/۷۱ برآورد شد.

۳-۲. مقیاس مسئولیت‌پذیری پرسشنامه روان‌شناختی کالیفرنیا (CPI-RE):

مقیاس مسئولیت‌پذیری پرسشنامه روان‌شناختی کالیفرنیا (CPI) دارای ۴۲ گویه می‌باشد که با هدف سنجش میزان مسئولیت‌پذیری افراد به هنجار ۱۲ سال به بالا تهیه شده است و آزمودنی‌ها به صورت موافقم و مخالفم به سؤال‌های آن پاسخ می‌دهند (گاف، ۱۹۸۷ به نقل از فرامرزی، ۱۳۸۴). پاسخ‌های این پرسشنامه به صورت ۱ و ۰ نمره‌گذاری می‌شود، به این معنی که در صورت موافقت با عبارات ۲، ۴، ۹، ۱۰، ۲۰، ۲۲، ۲۴، ۲۶، ۳۰، ۳۱، ۳۲، ۳۳، ۳۴، ۳۷، ۳۸، ۳۹ آزمودنی برای هر عبارت نمره ۱ و در صورت مخالفت نمره صفر دریافت می‌کند. در مورد سایر سؤالات بر عکس نمره‌گذاری می‌شود. پایایی

مقیاس در پژوهش موسوی (۱۳۷۷) برابر ۰/۷۰ بدست آمده است. همچنین موسوی (۱۳۷۷) اعتبار این مقیاس را با استفاده از روش ملاک همزمان معادل $r=0/61$ محاسبه نموده است که در سطح $P<0/001$ معنی دار است. ضریب اعتبار پرسشنامه در پژوهش حاضر به روش آلفای کرونباخ ۰/۶۳ برآورد شد.

۳-۳. پرسشنامه کمال‌گرایی مثبت و منفی تری شورت و همکاران (۱۹۹۵):

این مقیاس یک آزمون ۴۰ سوالی است که ۲۰ ماده آن (۲،۳،۶،۹،۱۴،۱۶،۱۸،۱۹،۲۱،۲۳،۲۴،۲۵،۲۸،۲۹،۳۰،۳۲،۳۴،۳۵،۳۷،۴۰) کمال‌گرایی مثبت و ۲۰ ماده آن (۱،۳۹،۳۸،۳۶،۳۳،۳۱،۲۷،۲۶،۲۲،۲۰،۱۷،۱۵،۱۳،۱۲،۱۱،۱۰،۸،۷،۵،۴،۱) کمال‌گرایی منفی را می‌سنجد. پرسشنامه کمال‌گرایی مثبت و منفی تری شورت و همکاران (۱۹۹۵) در یک طیف لیکرت پنج درجه ای (از نمره یک تا نمره پنج) نمره‌گذاری می‌شود. حداقل نمره آزمودنی در هر یک از مقیاس‌های آزمون ۲۰ و حداکثر ۱۰۰ خواهد بود. بشارت (۱۳۸۲) ضریب آلفای کرونباخ مقیاس را در یک نمونه ۲۱۲ نفری از دانشجویان برای خرده مقیاس‌های مثبت و منفی به ترتیب ۹۰ درصد و ۸۷ درصد برای کل آزمودنی‌ها، ۰/۹۱ و ۰/۸۸ برای دانشجویان دختر و ۰/۸۶ و ۰/۸۹ برای دانشجویان پسر محاسبه نمود که نشان دهنده‌ی همسانی درونی بالا مقیاس است. ضرایب همبستگی بین نمره‌های ۹۰ نفر از آزمودنی‌ها در دو نوبت با فاصله چهار هفته برای کل آزمودنی‌ها $r=0/86$ برای آزمودنی‌های دختر $r=0/84$ و برای آزمودنی‌های پسر $r=0/87$ محاسبه شد که نشان‌دهنده پایایی بازآزمایی رضایت‌بخش مقیاس می‌باشد (بشارت، ۱۳۸۲). اعتبار پرسشنامه در پژوهش حاضر با استفاده از روش آلفای کرونباخ برای خرده مقیاس‌های کمال‌گرایی مثبت و کمال‌گرایی منفی به ترتیب، ۰/۸۶ و ۰/۸۲ برآورد شد.

۴. یافته‌های پژوهش

یافته‌های توصیفی مربوط به میانگین، انحراف معیار، حداقل و حداکثر نمره‌های شرکت‌کنندگان در پژوهش در جدول ۱، نشان داده شده است.

جدول ۱: یافته‌های توصیفی مربوط به متغیرهای پژوهش برای کل اعضای نمونه

متغیرها	شاخص‌های توصیفی	میانگین	انحراف معیار	حداقل نمره	حداکثر نمره
اهداف تسلط گرایشی	۱۲/۰۷	۲/۴۳	۴	۱۵	
اهداف تسلط اجتنابی	۱۱/۲۴	۲/۶۹	۴	۱۵	
اهداف عملکرد گرایشی	۱۲/۶۳	۲/۳۶	۵	۱۵	
اهداف عملکرد اجتنابی	۱۱/۱۵	۲/۸۰	۳	۱۵	
کمال گرایی مثبت	۷۵/۳۵	۱۲/۵۹	۳۵	۱۰۰	
کمال گرایی منفی	۶۶/۵۸	۱۱/۸۱	۲۸	۹۸	
مسئولیت پذیری	۲۴/۱۵	۴/۹۶	۸	۳۸	

به منظور تعیین مسیر تحلیل‌های آماری (پارامتریک یا ناپارامتریک) باید ابتدا نرمال بودن یا نبودن سازه‌ها و ابعاد آن‌ها بررسی شود. بدین منظور از آزمون کولموگروف-اسمیرنوف (K-S) که شرح آن در جدول ۲، آمده است استفاده گردیده است.

جدول ۲. آزمون کولموگروف-اسمیرنوف تک نمونه ای (K-S)

متغیرها	تسلط گرایشی	تسلط اجتنابی	عملکرد گرایشی	عملکرد اجتنابی	کمال‌گرایی مثبت	کمال‌گرایی منفی	مسئولیت پذیری
Test-statistic	۰/۱۷۷	۰/۱۱۶	۰/۱۷۵	۰/۱۴۹	۰/۰۷۳	۰/۰۵۹	۰/۰۷۵
سطح معناداری	۰/۰۰۰	۰/۰۰۰	۰/۰۰۰	۰/۰۰۰	۰/۰۰۰	۰/۰۰۰	۰/۰۰۰

با توجه به نتایج این آزمون مشخص شد که سطح معناداری (sig) محاسبه شده برای همه متغیرها کوچکتر از ۰/۰۵ است که از غیرنرمال بودن توزیع همه متغیرهای پژوهش حکایت دارد. از این رو در جهت نرمال‌سازی داده‌ها ابتدا از تبدیل لگاریتمی و سپس از تبدیل باکس-کاکس استفاده گردید اما هیچ یک منجر به نرمال‌سازی داده‌ها نشد و لذا اقدام به کارگیری و تجزیه و تحلیل داده‌های غیرنرمال با استفاده از آزمون‌های ناپارامتریک شد. به منظور دستیابی به تصویری روشن از روابط بین متغیرهای پژوهش از روش همبستگی اسپیرمن در نرم‌افزار SPSS نسخه ۲۲ استفاده شد که نتایج آن در جدول ذیل ارائه شده است.

جدول ۳. ماتریس همبستگی متغیرهای پژوهش

متغیرها	۱	۲	۳	۴	۵	۶	۷
۱. تسلط-گرایشی	۱						
۲. تسلط-اجتنابی	۰/۲۸۶**	۱					
۳. عملکرد-گرایشی	۰/۴۸۲**	۰/۲۷۱**	۱				
۴. عملکرد-اجتنابی	۰/۲۱۳**	۰/۳۹۷**	۰/۲۳۳**	۱			
۵. کمال‌گرایی مثبت	۰/۲۷۹**	۰/۰۷۴	۰/۲۷۶**	۰/۰۵۹	۱		
۶. کمال‌گرایی منفی	۰/۰۵۹	۰/۲۹۳**	۰/۰۶۴	۰/۳۱۱**	۰/۱۹۸**	۱	
۷. مسئولیت‌پذیری	۰/۱۵۳**	-۰/۰۱۲	۰/۱۴۱**	-۰/۰۴۷	۰/۲۵۸**	-۰/۰۹۷	۱

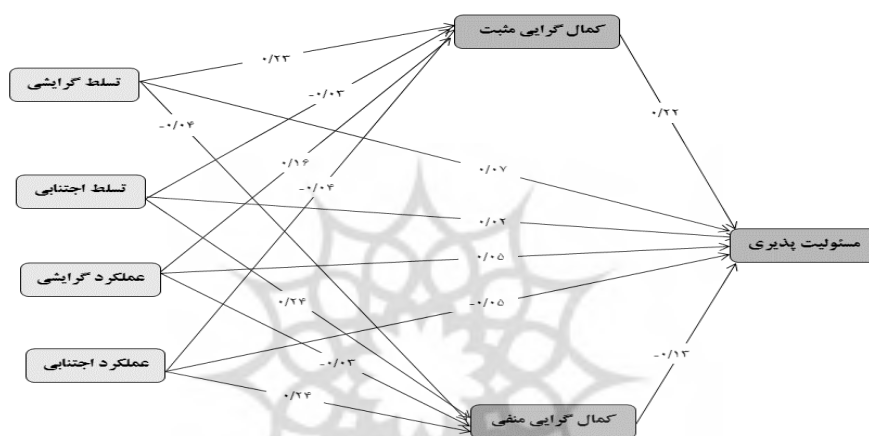
** $p < 0.01$ N=351

عناصر قطری موجود در خانه‌های قطر ماتریس، همبستگی هر متغیر با خودش را نشان می‌دهد. همانگونه که نتایج جدول ۳ نشان می‌دهد، از بین ابعاد متغیر پیش بین پژوهش (جهت‌گیری اهداف)، بین هدف تسلط‌گرایشی با مسئولیت‌پذیری رابطه‌ی مثبت و معنی‌دار وجود دارد ($r_s = 0.153$ ، $N = 351$ و $P < 0.01$). بین هدف عملکرد گرایشی با مسئولیت‌پذیری نیز رابطه مثبت و معنی‌داری یافت شد ($r_s = 0.141$ ، $N = 351$ و $P < 0.01$). بین هدف تسلط اجتنابی با مسئولیت‌پذیری رابطه‌ی معنی‌داری مشاهده نشد ($r_s = -0.012$). همچنین بین هدف عملکرد اجتنابی با مسئولیت‌پذیری نیز رابطه معنی‌داری یافت نشد ($r_s = -0.047$). بین بعد کمال‌گرایی مثبت ($r_s = 0.258$) و مسئولیت‌پذیری در سطح $P < 0.01$ ارتباط معنادار تأیید می‌شود، اما بین بعد کمال‌گرایی منفی و مسئولیت‌پذیری ارتباط معناداری وجود ندارد ($r_s = -0.097$).

به منظور پاسخ به سؤال پژوهش و ارزیابی الگوی پیشنهادی از روش تحلیل مسیر با استفاده از نرم افزار LISREL 8.80 استفاده شد. الگوی پیشنهادی پژوهش حاضر در مجموع متشکل از ۷ متغیر شامل: متغیرهای برونزای اهداف تسلط‌گرایشی، اهداف تسلط اجتنابی، اهداف عملکرد گرایشی، اهداف عملکرد اجتنابی، متغیرهای درونزای واسطه‌ای کمال‌گرایی مثبت، کمال‌گرایی منفی و متغیر درونزای ملاک یعنی مسئولیت‌پذیری می‌باشد. جهت آزمون برازش الگوی پیشنهادی با داده‌ها، ترکیبی از شاخص‌های برازندگی، مورد استفاده قرار گرفتند: شاخص هنجار شده مجذور کای (X^2/df)، شاخص نیکویی برازش (GFI)، شاخص نیکویی برازش تعدیل شده (AGFI)، شاخص برازندگی

هنجار شده (NFI)، شاخص برازندگی تطبیقی (CFI)، شاخص برازش فزاینده (IFI) و ریشه میانگین مربعات خطای برآورد (RMSEA).

شکل ۲، الگوی پیشنهادی و ضرایب مسیر استاندارد تدوین شده، بر اساس مسیرهای مستقیم و غیر مستقیم متغیرهای برونزا از طریق متغیرهای میانجی درونزا بر مسئولیت پذیری را نشان می‌دهد.

شکل ۲: الگوی پیشنهادی پژوهش حاضر به همراه ضرایب استاندارد مسیرها

Chi-square=10/67 , df=1 , p-value=0/00109 , RMSEA=0/167

پیش از بررسی ضرایب استاندارد شده مسیرها و معنی‌داری آن‌ها، برازندگی الگوی اصلی مورد بررسی قرار گرفت. برازش الگوی پیشنهادی با داده‌ها بر اساس شاخص‌های برازندگی در جدول ۴، نشان داده شده است.

جدول ۴: برازش الگوی پیشنهادی با داده‌ها بر اساس شاخص‌های برازندگی

IFI	NFI	CFI	AGFI	GFI	RMSEA	X ² /df
۰/۹۷	۰/۹۷	۰/۹۷	۰/۷۶	۰/۹۹	۰/۱۶۷	۱۰/۶۷

با وجود اینکه مقادیر برخی شاخص‌های برازندگی در جدول ۴، نشان دهنده برازش نسبتاً خوب الگوی پیشنهادی با داده‌ها هستند، اما برخی از شاخص‌های برازندگی از جمله ریشه میانگین مربعات خطای برآورد (RMSEA) و نسبت کای دو بر درجه آزادی نشان دادند که الگو نیاز به بهبود دارد.

در این راستا، ارتقاء برازندگی الگوی پیشنهادی از طریق حذف چهار مسیر غیر معنی‌دار (مسیر مستقیم اهداف تسلط‌گرایشی، تسلط اجتنابی، عملکرد گرایشی و عملکرد اجتنابی به مسئولیت‌پذیری) که الگوی نهایی می‌باشد؛ صورت گرفت. پس از حذف این چهار مسیر یک تحلیل دیگر روی داده‌ها انجام گرفت. نتایج تحلیل‌ها نشان داد که مدل فرضی با حذف این چهار مسیر بهبود یافته است. ارتقاء شاخص‌های برازش مدل با حذف این چهار مسیر غیر معنی‌دار مستقیم و همچنین معنی‌داری ضرایب مسیر β از کمال‌گرایی مثبت و کمال‌گرایی منفی به مسئولیت‌پذیری بدین معنی است که مسیرهای علیّ مفروض مستقیم الگوی کلی به خوبی تأیید نشدند؛ اما مسیر غیرمستقیم آن‌ها تأیید شدند. برازش الگوی نهایی با داده‌ها بر اساس شاخص‌های برازندگی در جدول ۵، نشان داده شده است.

جدول ۵: برازش الگوی نهایی با داده‌ها بر اساس شاخص‌های برازندگی

شاخص برازش مدل	مقدار به دست آمده	مقدار مناسب شاخص	وضعیت
مجذور کای	۱۴/۴۲		
درجه آزادی مدل	۵	+	مناسب
سطح معنی‌داری مجذور کای	۰/۰۱۳	۰/۰۵ >	نامناسب
مجذور کای تقسیم بر درجه آزادی	۲/۸۸	۳ <	مناسب
GFI	۰/۹۹	۰/۹۰ >	مطلوب
AGFI	۰/۹۳	۰/۹۰ >	مطلوب
CFI	۰/۹۷	۰/۹۰ >	مطلوب
NFI	۰/۹۵	۰/۹۰ >	مطلوب
IFI	۰/۹۷	۰/۹۰ >	مطلوب
RMSEA	۰/۰۷۴	۰/۱۰ <	مطلوب

همان‌گونه که جدول ۵، نشان می‌دهد، الگوی نهایی از برازش نسبتاً خوبی برخوردار است و ساختار کلی روابط مورد آزمون، از طریق داده‌های به دست آمده تأیید می‌شود و در میان شاخص‌ها به غیر از شاخص مجذور کای که تحت تأثیر حجم نمونه است و از آن به عنوان شاخص بد یاد می‌شود، دیگر شاخص‌ها مناسب است. شاخص‌های تولیدی الگوی تحلیل مسیر فقط محدود به شاخص‌های برازش کلی الگو نیست، بلکه پارامترهای استاندارد β و γ و مقادیر t متناظر با آن برای هر یک از مسیرهای علیّ از متغیرهای برونزای جهت‌گیری اهداف به متغیر میانجی کمال‌گرایی و از متغیر میانجی به متغیر درونزای مسئولیت‌پذیری نیز وجود دارد که باید تفسیر شود. این ضرایب و

شاخص‌ها، قدرت نسبی هر مسیر را نشان می‌دهد. جدول ۶، مسیرها، ضرایب استاندارد شده و مقادیر t متناظر با آن‌ها را در الگوی نهایی بر اساس خروجی نرم افزار LISREL نشان می‌دهد.

جدول ۶: ضرایب استاندارد شده مسیرها و آماره تی آن‌ها در الگوی نهایی پژوهش

T-value	ضریب استاندارد	مسیر
۳/۸۵	۰/۲۳	تسلط گرایشی ← کمال‌گرایی مثبت
-۰/۷۳	-۰/۰۴	تسلط گرایشی ← کمال‌گرایی منفی
-۰/۶۴	-۰/۰۳	تسلط اجتنابی ← کمال‌گرایی مثبت
۴/۴۰	۰/۲۴	تسلط اجتنابی ← کمال‌گرایی منفی
۲/۸۱	۰/۱۶	عملکرد گرایشی ← کمال‌گرایی مثبت
-۰/۴۵	-۰/۰۳	عملکرد گرایشی ← کمال‌گرایی منفی
-۰/۶۶	-۰/۰۴	عملکرد اجتنابی ← کمال‌گرایی مثبت
۴/۵۶	۰/۲۴	عملکرد اجتنابی ← کمال‌گرایی منفی
-۲/۷۵	-۰/۱۴	کمال‌گرایی منفی ← مسئولیت‌پذیری
۴/۹۰	۰/۲۵	کمال‌گرایی مثبت ← مسئولیت‌پذیری

نتایج جدول ۶، نشان می‌دهد هدف تسلط گرایشی ($\beta=0/23$; $T\text{-value}=3/85$) و هدف عملکرد گرایشی ($\beta=0/16$; $T\text{-value}=2/81$) در سطح اطمینان ۹۹ درصد توانسته‌اند بر کمال‌گرایی مثبت، تأثیر مثبت و معناداری بگذارند. همچنین نتایج به دست آمده، نشان می‌دهد، هدف تسلط اجتنابی ($\beta=0/16$; $T\text{-value}=4/40$) و هدف عملکرد اجتنابی ($\beta=0/24$; $T\text{-value}=4/56$)، توانسته‌اند در سطح اطمینان ۹۹ درصد تأثیر مثبت و معناداری به روی کمال‌گرایی منفی بگذارند. ضریب مسیر هدف تسلط گرایشی به کمال‌گرایی منفی ($-0/04$) است، که ضریب منفی است و آزمون معناداری t نیز نشان داد که این مقدار به لحاظ آماری معنادار نیست ($T\text{-value}=-0/73$). ضریب مسیر هدف عملکرد گرایشی به کمال‌گرایی منفی ($-0/03$) است، که ضریب منفی است و آزمون معناداری t نیز نشان داد که این مقدار به لحاظ آماری معنادار نیست ($T\text{-value}=-0/45$). نتایج به دست آمده نشان می‌دهد هدف تسلط اجتنابی ($\beta=-0/03$; $T\text{-value}=-0/64$) و هدف عملکرد اجتنابی ($\beta=-0/04$; $T\text{-value}=-0/66$)، نتوانسته‌اند به روی کمال‌گرایی مثبت در سطح اطمینان ۹۵ درصد تأثیر معناداری بگذارند. ضریب مسیر کمال‌گرایی مثبت به مسئولیت‌پذیری ($0/25$) است، که ضریب مثبت است و

آزمون معناداری t نیز نشان داد که این مقدار به لحاظ آماری معنی‌دار است ($T\text{-value}=4/90$). ضریب مسیر کمال‌گرایی منفی به مسئولیت‌پذیری نیز ($-0/14$) است، که ضریب منفی است و آزمون معناداری t نیز نشان داد که این مقدار به لحاظ آماری معنی‌دار است ($T\text{-value}=-2/75$). از آنجا که پژوهش حاضر به روش تحلیل مسیر بررسی می‌شود، در جدول ۷، ضرایب استاندارد شده اثر مستقیم، غیرمستقیم، کل و واریانس تبیین شده متغیرهای پژوهش آورده شده است.

جدول ۷: برآورد ضرایب استاندارد شده اثر مستقیم، غیرمستقیم، کل و واریانس تبیین شده مدل

متغیر ملاک	متغیر پیش‌بین	اثر مستقیم	اثر غیرمستقیم	اثر کل	واریانس تبیین شده
	کمال‌گرایی مثبت	۰/۲۵**	-	۰/۲۵	
	کمال‌گرایی منفی	-۰/۱۴**	-	-۰/۱۴	
به روی مسئولیت پذیری از:	هدف تسلط‌گرایشی	-	۰/۰۶**	۰/۰۶	۰/۰۸
	هدف تسلط اجتنابی	-	-۰/۰۴*	-۰/۰۴	
	هدف عملکردگرایشی	-	۰/۰۴*	۰/۰۴	
	هدف عملکرد اجتنابی	-	-۰/۰۴*	-۰/۰۴	
به روی کمال‌گرایی مثبت از:	هدف تسلط‌گرایشی	۰/۲۳**	-	۰/۲۳	۰/۱۱
	هدف تسلط اجتنابی	-۰/۰۳	-	-۰/۰۳	
	هدف عملکردگرایشی	۰/۱۶**	-	۰/۱۶	
	هدف عملکرد اجتنابی	-۰/۰۴	-	-۰/۰۴	
به روی کمال‌گرایی منفی از:	هدف تسلط‌گرایشی	-۰/۰۴	-	-۰/۰۴	۰/۱۴
	هدف تسلط اجتنابی	۰/۲۴**	-	۰/۲۴	
	هدف عملکردگرایشی	-۰/۰۳	-	-۰/۰۳	
	هدف عملکرد اجتنابی	۰/۲۴**	-	۰/۲۴	

**P<0/01 *P<0/05

مطابق با جدول (۷)، ۸ درصد از واریانس مسئولیت‌پذیری، ۱۱ درصد از واریانس کمال‌گرایی مثبت و ۱۴ درصد از واریانس کمال‌گرایی منفی توسط مدل پژوهش تبیین می‌شود.

۵. بحث و نتیجه‌گیری

این پژوهش به بررسی رابطه متغیرهای برونزا (جهت‌گیری اهداف) با متغیر درونزا (مسئولیت‌پذیری به میانجی‌گری ابعاد کمال‌گرایی) پرداخته است. بر اساس پیشینه نظری الگویی ارائه گردید و با استفاده از روش تحلیل مسیر مورد آزمون قرار گرفت.

تحلیل داده‌ها نشان داد که کمال‌گرایی مثبت در رابطه بین اهداف تسلط‌گرایشی با مسئولیت‌پذیری دانش‌آموزان نقش واسطه‌ای داشت. این یافته با مطالعاتی حمایت می‌شود که نشان‌دهنده‌ی رابطه‌ی مثبت بین کمال‌گرایی مثبت و اهداف تسلط‌گرایشی است (استوبر و همکاران، ۲۰۰۸؛ استوبر و همکاران، ۲۰۰۹؛ داوری و همکاران، ۱۳۹۱؛ و ورنر فیلون و گائودریئو^{۴۵}، ۲۰۱۰). در تبیین این یافته می‌توان بیان نمود در جهت‌گیری هدف تسلط‌گرایشی، افراد بر یادگیری، بهینه‌سازی توانایی‌های خود و رشد شایستگی‌هایشان تا حد امکان متمرکز می‌شوند. این افراد در صدد افزایش تسلط بر فهم موضوعات هستند. آن‌ها حتی زمانی که عملکردشان نیز ضعیف است باز می‌خواهند یاد بگیرند و بنابراین در کارهای دشوار پشتکار دارند و هنگامی که با موقعیت‌های مشکل مواجه می‌شوند تلاش و پشتکار بیشتری از خود نشان می‌دهند و دارای انگیزش درونی هستند. افراد وظیفه‌شناس نیز افرادی مسئول، قابل اعتماد و مقاوم هستند و نسبت به آنچه که از آن‌ها انتظار می‌رود تلاش زیادی نشان می‌دهند که این امر تعهد بیشتر به اهدافشان را سبب می‌شود (باریک، مونت و استراوس^{۴۶}، ۱۹۹۳). از سوی دیگر، کمال‌گرایی خود محور (مثبت) به شدت با مسئولیت‌پذیری و تلاش برای کسب موفقیت مرتبط است؛ این یافته با این ایده سازگار است که وقتی کمال‌گرایی با الزام درونی همراه باشد انگیزه دهنده خواهد بود (مولنار، رکر، کالپ، ساداوا و دی کورویل^{۴۷}، ۲۰۰۶). کمال‌گرایی خود محور که بیشتر سازش یافته است، به فرد کمک می‌کند که با تمرکز حداکثری بر انجام تکالیف، صرف نظر از دیدگاه دیگران نسبت به خود، برای تحقق هدف‌های شخصی، بیشتر تلاش و تقویت مثبت شخصی بیشتری دریافت کند (حیدری و همکاران، ۱۳۹۹). این یافته نیز با مطالعاتی حمایت می‌شود که نشان دهنده رابطه مثبت بین کمال‌گرایی مثبت با مسئولیت‌پذیری است (استریکر و همکاران، ۲۰۱۹؛ میلر و همکاران، ۲۰۱۷؛ باسیریون و همکاران، ۲۰۱۴؛ استامپف و پارکر، ۲۰۰۰؛ اسلد و اونز،

45. Verner-Filion & Guadreau

46. Barrick, Mount & Strauss

47. Molnar, Reker, Culp, Sadava & DeCourville

۱۹۹۸؛ استوبر و همکاران، ۲۰۰۹؛ رهنمای نهزمی و پوقوسیان، ۱۳۹۳؛ بشارت، ۱۳۸۴؛ سروقد و همکاران، ۱۳۹۰؛ دانش و همکاران، ۱۳۹۳).

افراد با کمال‌گرایی خودمحور (مثبت) برای رسیدن به کمال و اجتناب از خطا به طور کامل خود را ارزیابی می‌کنند. این افراد در انجام وظایف خود به شدت باانگیزه و بلندپرواز هستند و در انجام کارهایشان بسیار دقیق عمل می‌کنند. آن‌ها برای دستیابی به موفقیت در برخی شرایط خاص دارای یک منبع درونی هستند و وقتی در شرایطی که مستلزم موفقیت است قرار می‌گیرند به جای اجتناب کردن به آن گرایش پیدا می‌کنند (چاپان^۸، ۲۰۱۰). بر این اساس به نظر می‌رسد افراد با جهت‌گیری هدف تسلط‌گرایشی به واسطه برخورداری از منبع انگیزش درونی برای رسیدن به کمال و موفقیت از مسئولیت‌پذیری بالایی برخوردارند.

همچنین در این پژوهش مشخص شد کمال‌گرایی منفی نقش میانجی در رابطه بین هدف تسلط‌گرایشی و مسئولیت‌پذیری ندارد. برخی از حمایت‌های تجربی نیز برای این ادعا ارائه شده است که تلاش برای دستیابی به کمال با انگیزه‌های گرایشی و واکنش منفی به نقص با انگیزه‌های اجتنابی مرتبط است (استوبر و همکاران، ۲۰۰۸؛ اسلد و اونز، ۱۹۹۸). کمال‌گرایی جامعه‌مدار (منفی) با نیاز به تایید دیگران، کانون مهار بیرونی، انتقاد از خود، بیش‌تعمیم‌دهی شکست، سرزنش دیگران و ارزیابی منفی توسط آن‌ها و حساسیت بین فردی بالا مرتبط است (هویت و فلت، ۱۹۹۱). از این رو نمی‌توان نقش واسطه‌ای کمال‌گرایی منفی در رابطه بین هدف تسلط‌گرایشی و مسئولیت‌پذیری را پذیرفت.

یافته دیگر پژوهش نشان داد که کمال‌گرایی منفی در رابطه بین هدف تسلط‌اجتنابی و مسئولیت‌پذیری نقش میانجی معکوسی را ایفا می‌کند. این یافته با مطالعاتی حمایت می‌شود که نشان دهنده رابطه مثبت بین کمال‌گرایی منفی و اهداف تسلط‌اجتنابی است (وطن‌خواه و سامانی، ۱۳۹۵؛ داوری و همکاران، ۱۳۹۱). در تبیین این یافته می‌توان بیان نمود در جهت‌گیری هدف تسلط‌اجتنابی افراد نگران از دست دادن مهارت‌های به دست آمده هستند و از رشد شایستگی‌هایشان اجتناب می‌کنند. این افراد شکست را برای خود به عنوان عدم کفایت و شایستگی تعبیر می‌کنند از این رو تا حدودی از تکالیف چالش‌برانگیز دوری می‌کنند. صفات منفی این دانش‌آموزان با ویژگی‌های افراد کمال‌گرای منفی که با هیجانات منفی حاصل از شکست و یا نرسیدن به اهداف غیرمعقول خود

درگیرند همپوشی دارد. از سوی دیگر افراد کمال‌گرای منفی بیشتر درصددند که مبدا اشتباهی از آنان سر بزند و هرگز احساس پیروزی نمی‌کنند از این رو کمال‌گرایی منفی مسئولیت‌پذیری را معکوس پیش بینی می‌کند و تاثیر منفی معنی‌داری بر مسئولیت‌پذیری دارد. به عبارت دیگر افزایش میزان کمال‌گرایی منفی در افرادی که به هدف تسلط اجتنابی گرایش دارند سبب کاهش میزان مسئولیت‌پذیری آنان می‌شود. لازم به ذکر است تعداد اندکی از یافته‌ها (رهنمای نهومی، ۱۳۹۳؛ بشارت، ۱۳۸۴) رابطه مثبت و معنی‌دار بین کمال‌گرایی منفی و مسئولیت‌پذیری را تایید می‌کنند. همچنین در این پژوهش مشخص شد کمال‌گرایی مثبت نقش میانجی در بین هدف تسلط اجتنابی و مسئولیت‌پذیری ندارد. برخی یافته‌ها (اسلد و اونز، ۱۹۹۸ و استوبر و همکاران، ۲۰۰۹) نیز مبنی بر اینکه اهداف اجتنابی با کمال‌گرایی منفی مرتبط است در راستای نتایج پژوهش حاضر است. در کمال‌گرایان مثبت تلاش کردن برای رسیدن به هدف به خودی خود اهمیت دارد و در واقع این افراد از تلاش زیاد لذت می‌برند در حالی که این ویژگی‌ها با خصایص افراد دارای جهت‌گیری هدف تسلط اجتنابی همخوانی ندارد. از این رو نمی‌توان نقش واسطه‌ای کمال‌گرایی مثبت در رابطه بین هدف تسلط اجتنابی و مسئولیت‌پذیری را پذیرفت.

یافته دیگر پژوهش نشان داد که کمال‌گرایی مثبت در رابطه بین هدف عملکرد گرایشی و مسئولیت‌پذیری نقش میانجی را ایفا می‌کند. این یافته‌ها با مطالعاتی که نشان‌دهنده رابطه مثبت بین کمال‌گرایی مثبت و اهداف عملکرد گرایشی است حمایت می‌شود (وان پیرن، ۲۰۰۶؛ استوبر و همکاران، ۲۰۰۸؛ استوبر و همکاران، ۲۰۰۹؛ داوری و همکاران، ۱۳۹۱). در تبیین این یافته می‌توان گفت دانش‌آموزان با این نوع جهت‌گیری هدف خواهان بهتر عمل کردن و بهتر بودن از دیگران هستند و می‌خواهند برتری و ارزش شخصی خود را به دیگران ثابت کنند. این افراد به منظور رقابت با دیگران و اثبات توانایی خود به انجام تکالیف می‌پردازند. صفات این دانش‌آموزان با ویژگی‌های افراد کمال‌گرای خود مدار (مثبت) که عمدتاً توسط نیاز به کسب موفقیت که انگیزه زیر بنایی مرتبط با اهداف گرایشی است برانگیخته می‌شوند (ورنر فیلون و گائودریئو، ۲۰۱۰) همپوشی دارد. از سوی دیگر افراد با مسئولیت‌پذیری (وظیفه‌شناسی) بالا، افرادی پیشرفت‌گرا و سخت‌کوش هستند و انتظارات بالایی از خود دارند که منجر می‌شود اهداف سخت‌گیرانه تری را دنبال کنند (باریک، مونت و استراوس، ۱۹۹۳). بر این اساس به نظر می‌رسد افراد با جهت‌گیری هدف عملکرد گرایشی به واسطه منبع انگیزش بیرونی و تمرکز بر استانداردهای هنجاری برای کسب موفقیت و پیشرفت از

مسئولیت‌پذیری بالایی برخوردارند. همچنین در این پژوهش مشخص شد که کمال‌گرایی منفی میانجی‌گر هدف عملکرد گرایشی با مسئولیت‌پذیری نیست. این یافته نیز در راستای پژوهش‌های صورت گرفته (اسلد و اونز، ۱۹۹۸ و استوبر و همکاران، ۲۰۰۸) می‌باشد. همان‌طور که قبلاً ذکر شد ویژگی کمال‌گرایان منفی با افراد مسئولیت‌پذیر همپوشی ندارد از این رو نمی‌توان نقش واسطه‌ای کمال‌گرایی منفی را در این رابطه متصور بود.

از یافته‌های دیگر پژوهش این بود که کمال‌گرایی منفی در رابطه بین هدف عملکرد اجتنابی با مسئولیت‌پذیری نقش میانجی معکوسی را ایفا می‌کند. این یافته نیز با مطالعاتی حمایت می‌شود که نشان‌دهنده رابطه مثبت بین کمال‌گرایی منفی و اهداف عملکرد اجتنابی (استوبر و همکاران، ۲۰۰۸؛ استوبر و همکاران، ۲۰۰۹؛ داوری و همکاران، ۱۳۹۱ و وطن‌خواه و سامانی، ۱۳۹۵) است. در تبیین این یافته می‌توان بیان نمود در جهت‌گیری هدف عملکرد اجتنابی افراد بیشتر به دنبال پرهیز از قضاوت‌های نامطلوب دیگران در مورد فقدان توانایی‌هایشان هستند؛ این افراد برای پرهیز از برخورد با موانع از تکالیف چالش برانگیز و مشکل‌دوری می‌کنند. صفات منفی این دانش‌آموزان با ویژگی‌های افراد کمال‌گرای منفی همپوشی دارد. همان‌طور که در تبیین یافته‌های قبلی ذکر شد کمال‌گرایی منفی، با هیجانات منفی حاصل از شکست، نرسیدن به اهداف نامعقول و نگرانی افراطی از اشتباهات همراه است. از سوی دیگر کمال‌گرایی جامعه‌محور (منفی) به عنوان انتظارات غیرمنصفانه در نظر گرفته می‌شود که سبب ناپایداری عاطفی در افراد می‌شود (فلت و هویت، ۲۰۱۵). از این رو انتظار می‌رود کمال‌گرایی منفی به صورت معکوس مسئولیت‌پذیری را پیش‌بینی کند. همچنین در این پژوهش مشخص شد که کمال‌گرایی مثبت، نقش میانجی بین هدف عملکرد اجتنابی با مسئولیت‌پذیری ندارد. این یافته نیز در راستای پژوهش‌های صورت گرفته (اسلد و اونز، ۱۹۹۸ و استوبر و همکاران، ۲۰۰۸) می‌باشد. در مدل فرایند دوگانه کمال‌گرایی اسلد و اونز (۱۹۹۸) کمال‌گرایی مثبت بر پایه رفتارهای گرایشی استوار است در حالی که کمال‌گرایی منفی با رفتارهای متمرکز بر اهداف اجتنابی رابطه دارد. فرد دارای کمال‌گرایی مثبت به طور کلی به دنبال موفقیت، کمال و برتری است در حالی که فرد دارای کمال‌گرایی منفی در پی اجتناب از شکست، نقص و میانه روی است (اسلد و اونز، ۱۹۹۸).

به طور خلاصه، یافته‌های این پژوهش نشان داد که جهت‌گیری اهداف به گونه‌ای متفاوت با مسئولیت‌پذیری رابطه دارند و ابعاد کمال‌گرایی می‌تواند در رابطه بین جهت‌گیری اهداف و مسئولیت‌پذیری نقش واسطه‌ای ایفا کند. پیامد نتایج این پژوهش را می‌توان در دو سطح نظری و

عملی در نظر گرفت. در سطح نظری، یافته‌های این پژوهش می‌تواند تا حدی پیچیدگی رابطه جهت گیری اهداف با مسئولیت‌پذیری را توضیح دهد نتایج نشان داد علاوه بر متفاوت بودن رابطه جهت گیری اهداف با مسئولیت‌پذیری متغیر مهم دیگری مثل ابعاد کمال‌گرایی در این رابطه نقش واسطه‌ای ایفا کند این یافته همچنین می‌تواند حساسیت بیشتر پژوهشگران در خصوص متغیرهای دیگری که ممکن است بتواند نقش واسطه‌ای در رابطه بین جهت‌گیری اهداف و مسئولیت‌پذیری ایفا کند، برانگیزد. در سطح عملی نیز با توجه به یافته‌های پژوهش که نشان دادند کمال‌گرایی منفی، مسئولیت‌پذیری را به طور معکوس پیش‌بینی می‌کند پیشنهاد می‌شود مشاوران مدارس با غربال‌گری افراد با ویژگی‌های کمال‌گرایانه منفی و برگزاری کارگاه‌های آموزشی در جهت ایجاد پروتکل‌های مداخله‌ای و درمانی بر روی این افراد تا حد امکان رفتارهای ناسازگارانه و مخرب آن‌ها را کاهش دهند.

۶. منابع

۱. اشرفی، کوثر؛ کاوسیان، جواد؛ کدیور، پروین؛ کریمی، کامبیز. (۱۳۹۸). نقش هوش هیجانی و ابعاد شخصیت در پیش‌بینی مولفه‌های اهداف پیشرفت. *دانش و پژوهش در روان‌شناسی کاربردی*، ۲۰(۴)، ۱۱۲-۱۰۱.
۲. باقری، خسرو. (۱۳۸۷). *نگاهی دوباره به تربیت اسلامی*، تهران، انتشارات مدرسه، چاپ هفدهم.
۳. بشارت، محمد علی. (۱۳۸۲). قابلیت اعتماد و درستی مقیاس کمال‌گرایی مثبت و منفی. *مجله علوم روان‌شناختی*، ۲(۸)، ۳۵۹-۳۴۶.
۴. بشارت، محمدعلی. (۱۳۸۴). تحلیل اکتشافی رابطه کمال‌گرایی و شخصیت. *مطالعات تربیتی و روانشناسی*، ۶(۱)، ۹۶-۸۱.
۵. بهرامی، فاطمه؛ ملکیان، حسین؛ عابدی، محمدرضا. (۱۳۸۳). بررسی و مقایسه راه کارهای مسئولیت‌پذیری دانش‌آموزان. *مجله آموزه*، شماره ۱۷، ۷۲-۶۴.
۶. حسینی قمی، طاهره. (۱۳۹۱). مسئولیت‌پذیری در دانش‌آموزان. *مجله رشد آموزش*، ۸(۲)، ۲۰-۱۶.
۷. خرم دل، سکینه. (۱۳۹۰). بررسی رابطه بین عزت نفس خود مختاری و انصاف با مسئولیت‌پذیری دانش‌آموزان. *مجله پیوند*، شماره ۳۸۹، ۲۹-۲۵.
۸. حیدری، مریم؛ محمدی، اکبر؛ حقیقت، سارا. (۱۳۹۹). تاثیر کمال‌گرایی بر مسئولیت‌پذیری با میانجی‌گری اضطراب امتحان در دانشجویان. *فصلنامه تعالی مشاوره و روان‌درمانی*، ۹(۳۳)، ۲۳-۱۴.
۹. دانش، عصمت؛ نیکومنش، نرسانگا؛ سلیمی نیا، نرگس؛ سابقی، لیلا؛ شمشیری، مینا. (۱۳۹۳). رابطه صفات شخصیتی مادران با کمال‌گرایی دختران نوجوان آن‌ها. *فصلنامه روانشناسی کاربردی*، ۸(۴)، ۷۸-۶۳.

۱۰. داوری، مژده؛ غلامعلی لواسانی، مسعود؛ اژه‌ای، جواد. (۱۳۹۱). رابطه بین کمال‌گرایی و خودکارآمدی تحصیلی با اهداف پیشرفت دانش‌آموزان (۱۳۹۱). مجله روانشناسی، ۱۶(۳)، ۲۸۱-۲۶۶.
۱۱. رهنمای نهمی، نقی؛ پوقوسیان، روبن. (۱۳۹۳). الگوی پیش‌بینی کمال‌گرایی مثبت و منفی در نمونه‌ای از دانشجویان شمال کشور: نقش مدل پنج عاملی شخصیت و سبک‌های دلبستگی. *دوماهنامه علمی-پژوهشی دانشگاه شاهد*، ۲۲(۱۱۴)، ۲۱-۳۲.
۱۲. سروقد، سیروس؛ برزگر، مجید؛ بلاغی، طاهره. (۱۳۹۰). رابطه بین ویژگی‌های شخصیتی با ابعاد کمال‌گرایی و شیوه‌های مقابله با استرس در دانشجویان دختر و پسر دانشگاه آزاد مرودشت. *جامعه‌شناسی زنان*، ۲(۳)، ۸۱-۱۰۲.
۱۳. صالحی نژاد، نسرین. (۱۳۹۲). رابطه ویژگی‌های شخصیتی و راهبردهای مقابله با تنیدگی با اهداف پیشرفت. پایان‌نامه کارشناسی ارشد دانشگاه آزاد اسلامی واحد تهران مرکزی.
۱۴. طباطبایی، زهرا؛ کاظمی، سلطانه‌علی؛ رضایی، آذرمیدخت؛ کورش‌نیا، مریم. (۱۳۹۹). مدل علی سازگاری تحصیلی بر اساس ویژگی‌های شخصیتی با نقش واسطه‌ای جهت‌گیری هدف. *روش‌ها و مدل‌های روانشناختی*، ۳۸(۱۰)، ۲۲۴-۲۰۳.
۱۵. فرامرزی، فلور. (۱۳۸۴). تاثیر آموزش مهارت‌های زندگی بر کاهش اضطراب و افزایش مسئولیت‌پذیری معنادان مرد خود معرف بهزیستی شهرستان مسجد سلیمان. پایان‌نامه کارشناسی ارشد دانشگاه آزاد اسلامی واحد اهواز.
۱۶. غلامی، امید؛ مروتی، ذکراه؛ عالی پور بیرگانی، سیروس؛ مکتبی، غلامحسین. (۱۳۹۴). رابطه علی بین کمال‌گرایی و هدف‌های پیشرفت با اضطراب امتحان با میانجی‌گری باورهای خودکارآمدی در دانش‌آموزان دبیرستانی. *دوفصلنامه علمی پژوهشی رویکردهای نوین آموزش*، ۱۰(۲)، ۱۱۷-۱۴۳.
۱۷. محمدی درویش‌وند، بهنوش؛ صلیبی، ژاسنت. (۱۳۹۵). بررسی جهت‌گیری هدفی با هوش معنوی و مسئولیت‌پذیری دانش‌آموزان دختر سال اول دوره دوم متوسطه شهر تهران. *مجله جامعه پژوهی فرهنگی*، ۷(۲)، ۱۰۱-۶۹.
۱۸. موسوی ده‌موردی، سید علی. (۱۳۷۷). رابطه‌خشونودی شغلی و انگیزه پیشرفت با سلامت روانی و مسئولیت‌پذیری مریبان مرد آموزشگاه‌های اهواز. پایان‌نامه کارشناسی ارشد دانشگاه شهید چمران اهواز.
19. Ames, c., & Archer, J. (1988). Achievement goals in classroom: students, Learning strategies and motivation processes. *Journal of educational psychology*, 80(3), 260-267.
20. Barrick, M.R., Mount, M.K., & Strauss, J.P. (1993). Conscientiousness and performance of sales representatives: Test for the mediating effect of goal setting. *Journal of Applied Psychology*, 78, 715-722.
21. Basirion, Z, Abd Majid R., Mohd Jelas Z. (2014). Big Five Personality Factors, Perceived Parenting Styles, and Perfectionism among Academically Gifted Students. *Asian Social Science*, 10 (4), 8-15.
22. Çapan, B.E. (2010). Relationship among perfectionism, academic procrastination and life satisfaction of university students. *Procedia Social and Behavioral Sciences*, 5, 1665-1671.
23. Chan, D & Tesluk, P. E. (2000). Affective disposition and personality correlates of goal orientation. Paper presented at the 15th annual conference of the society for industrial/organizational psychology, New Orleans, L.A.

24. Dunkley, DM, Blankstein, KR, Zuroff, DC, Ecce, S, Hui D. (2006). Self-critical and personal standards factors of perfectionism located within five-factor model of personality. *Personality and Individual Differences*; 40,409-20.
25. Elliot. A.J. (1999). Approach and avoidance motivation and achievement goals. *Educational Psychology*, 34, 169-189.
26. Elliot, A. J., & McGregor, H. A. (2001). A 2x2 achievement goal framework. *Journal of Personality and Social Psychology*, 40, 201–219.
27. Elliot, A.J., & Murayama, K. (2008). On the measurement of achievement goals: Critique, Illustration, and application. *Journal of Educational Psychology*, 100,613-628.
28. Elliot, A. J., & Thrash, T. M. (2002). Approach–avoidance motivation in personality: approach and avoidance temperaments and goals. *Journal of Personality and Social Psychology*, 82, 804–818.
29. Escarti. A., Wright, P. M., Pascual, C., & Gutierrez, M. (2015). Tool for Assessing Responsibility-based Education (TARE) 2.0: Instrument revisions, inter-rater reliability, and correlations between observed teaching strategies and student behaviors. *Universal Journal of Psychology*, 3(2), 55-63.
30. Flett, G.L., & Hewitt, P.L. (2002). Perfectionism and Maladjustment: An Overview of Theoretical, Definitional and Treatment Issues. In P.L. Hewitt, & G.L. Flett (Eds.), *Perfectionism: Theory, Research, and Treatment* (p. 5-31). Washington, DC: American Psychological Association.
31. Flett, G.L., & Hewitt, P.L. (2005). The Perils of Perfectionism in Sports and Exercise. *Current Directions in Psychological Science*, 14, (1), 14- 18.
32. Flett, G.L. & Hewitt, P.L. (2006). Positive versus Negative Perfectionism in Psychopathology: A Comment on Slade and Owens's Dual Process Model. *Behavior Modification*. 30, 4, 472- 495.
33. Flett, G. L., & Hewitt, P. L. (2015). Measures of perfectionism. In G. J. Boyle, D.H., Saklofske, Matthews (Eds.), *Measures of personality and social psychological constructs* (pp. 595-618). San Diego, CA, US: Elsevier Academic Press.
34. Frost, R. O., Marten, P., Lahart. C., & Rosenblatt, R. (1990). The dimensions of perfectionism. *Cognitive Therapy and Research*, 14, 449-468.
35. Hamachek, D.E. (1978). Psychodynamics of Normal and Neurotic Perfectionism. *Psychology*, 15, 27-33.
36. Hewitt, P.L., & Flett, G.L. (1991). Perfectionism in the self and social contexts: Conceptualization, assessment, and association with psychopathology. *Journal of Personality and Social Psychology*, 60, 456-470.
37. Jensen, M. (2015). Personality Traits, Learning and Academic Achievements. *Journal of Education and Learning*, 4(4), 91-118.
38. Kaplan, A. & Maehr, M.L. (2007). The contribution and prospects of goal orientation theory. *Educational Psychology Review*, 19,141-184.
39. Karner-Hutuleac, A. (2014). Perfectionism and Self-handicapping in Adult education. *Social and Behavioral Sciences*, 35(2):433-438.
40. Matos, L., Lens, W., & Vansteenkiste, M. (2007). Achievement among Peruvian high school students. *Psychological Belgica*, 47(1/2), 51-70.

41. Miller, A. L., & Speirs Neumeister, K. L. (2017). The influence of personality, parenting styles, and perfectionism on performance goal orientation in high ability students. *Journal of Advanced Academics*, 28(4), 313-344
42. Molnar, D. S., Reker, D. L., Culp, N. A., Sadava, S. W., & DeCourville, N. H. (2006). A mediated model of perfectionism, affect, and physical health. *Journal of Research in Personality*, 40(5), 482-500.
43. Navarez JC, Cayubit RO. (2011). Exploring the Factors of Perfectionism within the Big Five Personality Model among Filipino College Students. *Educational Measurement and Evaluation Review (EMEReview)*; 2:77-91.
44. Norman, R., Davies, F., & Nicholson, I. (1998). The relationship of two aspects of perfectionism with symptoms in a psychiatric out-patients population. *Journal of Social and Clinical Psychology*, 17, 50-68.
45. Pickett J., Hofmans J. & De Fruyt F. (2019). Extraversion and performance approach goal orientation: An integrative approach to personality. *Journal of Research in Personality*. 82, 436-451.
46. Sanchez _ Hernandez, M. I., & Minardes, E. W. (2016). University social responsibility: a student base analysis in Brazil. *International Review on Public and Nonprofit Marketing*, 13(2), 151-169.
47. SchulzHardt, S., Thurowkroning, B. & Frey, D. (2009). Preference based escalation: A new interpretation for the responsibility effect in escalating commitment and entrapment. *Organizational Behavior and Human Decision Processes*, 108,175-186.
48. Stricker, J., Buecker, S., Schneider. M., & Preckel, F. (2019). Multidimensional Perfectionism and the Big Five Personality Traits: A Metaanalysis. *European Journal of Personality*, 33, 176-196.
49. Slade, P.D., & Owens, G.R. (1998). A dual process model of perfectionism based on reinforcement theory. *Behavior modification*, 3, 372-390.
50. Spangenberg, E.D. (2017). Comparing the achievement goal orientation of Mathematics learners with and without attention-deficit hyperactivity disorder. *South African Journal of Education*, 37(3).
51. Stampf, H. & W.D. Parker (2000). A Hierarchical Structural Analysis of Perfectionism and its Relation to Other Personality Characteristics. *Personality and Individual Differences*, 28, 852-837.
52. Stoeber, J. Otto, K. Dalbert, C. (2009). Perfectionism and the Big Five: Conscientiousness predicts longitudinal increases in self-oriented perfectionism. *Personality and Individual Differences*, 47 (4), 363- 368.
53. Stoeber, J., Stoll, O., Pescheck, E., & Otto, K. (2008). Perfectionism and Achievement goals in athletes: Relations with approach and avoidance orientations in mastery and performance goals. *Psychology of sport and Exercise*, 9,102-121.
54. Stoeber, J., Stoll, O., Salmi, O., & Tikka, J. (2009). Perfectionism and Achievement goals in young Finnish ice-hockey players aspiring to make the Under-16 national team. *Journal of sports sciences*, 27, 85-94.
55. Van Yperen, N. W. (2006). A novel approach to assessing achievement goals in the context of the 2x2 frameworks: Identifying distinct profiles of individuals with different dominant achievement goals. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 32: 1432-1445.

56. Verner- Filion, J., & Gaudreau, P. (2010). From perfectionism to academic adjustment: The mediating role of achievement goals. *Personality and Individual Difference*, 49, 181- 186.
57. Wang, M., & Erdheim, J. (2007). Does the five-factor model of personality relate to goal orientation? *Personality and Individual Differences*, 12, 1493–1505.
58. Zweig, D & webster, J. (2004). What are we examining? An examination of the relationship between the big- five personality traits, goal orientation, and performance intention, *Personality and Individual Differences*, 36, 1693-1708.

